

forces of the two armies, with each side fought tens of thousands of people. And it was here the first time in the history of the struggle with the Great Lithuanian Principality his troops suffered complete defeat.

Defeat on r. Vedrosh has failed to Grand Duchy of Lithuania resist own forces of the Moscow aggression. Moscow state has managed in a short time capture the enormous territory of ancient Russian and Ukrainian lands belonging Vilno. The success of Moscow in the military 1500, was due not only to military victories, but also the position of princes. Transition to the side of Ivan III S. Starodubsky and V. Shemiachich gave the opportunity to the Moscow state without a struggle to seize territory Chernihiv-Sivers'kyi lands.

Despite factor conquest, the Moscow authorities didn't was the occupier for the local population, deliberately avoided the ruin of the annexed territories and protected them, in particular, from the Great Horde of the Tatars.

Keywords: Grand Duchy of Lithuania, the Russian state, the military campaign, the battle, ancient Russian land, river Vedrosh.

УДК 791.43(477):172.15"1920/1930"

Росляк Роман Володимирович
кандидат мистецтвознавства, доцент

ВІТЧИЗНЯНЕ КІНОМИСТЕЦТВО І ПРОЦЕСИ УКРАЇНІЗАЦІЇ: 20-і – початок 30-х років ХХ століття

У статті розкриваються передумови впровадження політики українізації на території Української Соціалістичної Радянської Республіки. Аналізується вплив українізаційних процесів на вітчизняне кіномистецтво: тематичне планування, титрування фільмів, рекламу тощо.

Ключові слова: українізація, кіномистецтво, титрування, реклама.

Актуальність вивчення впливу українізаційних процесів на український кінематограф 1920-х – початку 1930-х років має не лише суто теоретичний аспект – заповнення маловідомих сторінок минувшини; не менш важливий й практичний – вивчення минулого досвіду має стати в пригоді на етапі нишньому, коли відбувається активне нівелювання національних цінностей.

Попри наявність певної кількості праць з означеного питання (А. Пижика [5], В.Ткаченко [13], І.Фокіна [14], Р.Росляка [11] та ін.), означена тема ще не стала предметом окремого комплексного дослідження, а це вкотре переконує в її актуальності. Відтак мета публікації – проаналізувати деякі аспекти впливу українізаційної політики на вітчизняний кінематограф (тематичне планування, титрування фільмів, рекламу).

Українізація кінематографа пов'язується насамперед з добою національно-культурного відродження 1920-х років. Однак не слід забувати, що перші кроки з українізації "десятої музи" датуються, принаймні, 1918 р. Саме тоді кінематографічною секцією Головного управління мистецтв і національної культури Української держави був розроблений законопроект, що зобов'язував на всіх кінофільмах робити написи українською мовою. Водночас поруч з написами українською дозволялися написи іншими мовами. 8 серпня 1918 р. зазначений документ підписали головноуправляючий у справах мистецтв і національної культури П. Дорошенко і виконуюча обов'язки голови театрального відділу Л. Старицька-Черняхівська [10, 142] (вона ж – голова кінематографічної секції).

Більшовики, які після кількох невдалих спроб у 1920 р. остаточно захопили владу в Україні, намагалися утримати її будь-якими способами. Запровадження нової економічної політики, що прийшла в 1921 р. на зміну "воєнному комунізмові", та політики коренізації стали тими вимушеними тимчасовими кроками, покликаними послабити супротив українства.

Санкціонована в квітні 1923 р. XII з'їздом РКП(б) (який рекомендував формувати державні органи національних республік переважно з представників місцевого населення, які знають мову, звичаї, вдачу відповідних народів; видати спеціальні закони, що забезпечували б вживання рідної мови в усіх державних установах [2, 696]), політика коренізації в радянських республіках отримала відповідні назви за географічним принципом: в УСРР – українізації, в Білоруській СРР – білорусизації тощо.

На виконання рішення партійних органів Раднарком УСРР 27 липня 1923 р. видав декрет "Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ", в якому передбачалося "завершити ухвалені радянською владою заходи" щодо забезпечення українському народові виховання й навчання його рідною мовою, а також найширший розвиток національно-культурних форм його життя – мови, літератури й мистецтва, як могутніх чинників залучення широких верств населення до світової культури [9].

У тому ж році українізація розпочалася і в кінематографі, хоча на перших порах здійснювалася дуже повільно. Планувалося виготовляти титри українською мовою для закордонних фільмів із сільського господарства, деяких наукових, частини агітаційних і науково-виробничих картин. В ігровій кінематографії титрувати українською мовою передбачалося стрічку "Остап Бандура" [21, 19 зв.].

Загалом українізація відбувалася в двох напрямках: кадровому та художньому. На ці дві складові звертав увагу й заступник завідувача Агітпропу ЦК КП(б)У М.Постоловський: "Досягнення за

останні роки хоч і є, хоч вони і чималенькі, – почавши од написів [українською мовою] і кінчаючи "Звенигорою", але ще багато доведеться працювати і над тематикою українських фільмів і над добром відповідних людських кадрів. Це зв'язані між собою завдання, бо без відповідних людських кадрів не буде й правдивого відображення життя трудящих мас України, не буде й правильної інтерпретації минулого й правильного усвідомлення сучасного; не буде, словом, живої правдивої комуністичної української тематики. <...> Завдання українізації ще стоять перед українською кінематографією у всій своїй гостроті й актуальності" [6].

Чи не найлегшим завданням з українізації стало титрування фільмів українською мовою. Причому ініціатива тут не завжди виходила із ВУФКУ. Наприклад, його голова З. Хелмно в серпні 1924 р., звітуючи про здійснення українізації, доповідав, що всі написи на фільмах для внутрішнього ринку виготовляються винятково українською мовою [22, 252]. Однак, м'яко кажучи, це не відповідало дійсності.

Рівно через рік після "звіту" керівника ВУФКУ питання про необхідність титрування українською мовою кінострічок закордонного та радянського виробництва, призначених для демонстрації на теренах УСРР, перед Всеукраїнською центральною комісією в справі керівництва українізацією радянського апарату при РНК УСРР порушив Вінницький округовий виконавчий комітет. "Кінотеатри є політосвітні установи найширшого обсягу своєї праці, – йшлося в документі, – а тому можуть бути використані як найміцніший чинник українізації не тільки в обсязі адміністрації, а й громадського життя" [16, 3].

У документі слушно зауважувалося, що централізоване та механізоване виготовлення фільмів дає "цілковиту й негайну змогу" без зайвих адміністративних проблем і затрати значних коштів виготовляти титри. Відтак окрвиконком вимагав проведення зазначених у листі заходів, зауважуючи, що в протилежному разі "справа в переведенні постанов РНК про українізацію радапарату не може охопити всього життя і [дати] вичерпуючі наслідки, а також і вчасне переведення українізації, себто до 1 січня 1926 р." [16, 3].

Не в змозі ухвалити самостійно рішення з означеного питання, Всеукраїнська комісія з українізації переслала цей лист до Наркомату юстиції УСРР з проханням впродовж п'яти днів дати висновок [16, 2]. Відповідь була доволі розпливчастою. Визнаючи той факт, що чинне законодавство спеціально не встановлює механізму виготовлення написів українською мовою до фільмів, юристи визнали це за можливе. Але не в загальноукраїнському масштабі, як пропонував Вінницький ОВК, а лише фільмів, що демонструвалися в політосвітніх закладах та установах соціального виховання. Необхідно також забезпечити й права національних меншин. Зрештою, вирішення цього питання було перекладено на освітнє відомство [16, 1-1 зв.].

Загалом процес титрування фільмів українською мовою проходив доволі успішно. Російська мова з'являлася в титрах, скоріш, як виняток. Так, в серпні 1926 р. Центральна комісія допомоги дітям отримала для демонстрування в своїх кінотеатрах вісім фільмів російською мовою і звернулася до Всеукраїнської комісії з українізації з проханням не дублювати їх українською. Як виняток і тимчасовий захід голова Всеукраїнської комісії О. Сербиченко дозволив таке демонстрування [19, 7].

Контроль за мовою фільмів здійснювали не лише центральні органи влади, а й регіональні. 5 травня 1926 р. Херсонська округова політосвіта доповідала Головополітосвіті про факт демонстрації в кінотеатрі м. Берислава російською мовою стрічки "Золота земля" та просила дати вказівки – що робити, якщо аналогічні випадки повторяться в майбутньому [19, 22].

Негативно позначалася на якості титрів відсутність фахівців з української мови. Відомий факт, що коли в 1926 р. з посади редактора української мови звільнився М. Йогансен, то це відразу спричинило граматичні помилки в титрах (наприклад, у фільмі "Сигнал" замість "сповідатися" – "сподіватися" тощо). Факт не пройшов повз увагу працівників Управління політичної освіти Наркомосу УСРР, які наполегливо рекомендували керівництву ВУФКУ знайти відповідну заміну письменникові [17, 54]. Різноманітність титрів також зумовлювалося відсутністю єдиних правил правопису. Проблема була знята в 1928 р., коли нарком освіти М. Скрипник затвердив правопис української мови, що отримав назву "скрипниківського".

Паралельно з титруванням фільмів відбувався перехід на рекламу українською мовою. Та якщо в кінотеатрах, підпорядкованих ВУФКУ, рекламні матеріали (афіші, оголошення) невдовзі стали виготовлятися українською мовою, то в інших ситуація такою однозначною не була.

Для переведення кінореклами повністю на українську мову завідувач експлуатаційного відділу ВУФКУ Г. Козюлін-Григор'єв 22 квітня 1926 р. листовно звернувся до Головного управління в справах літератури та видавництва УСРР (Укрголовліт) з проханням дати відповідне розпорядження своїм місцевим органам. Малюся на увазі, щоби кінотеатри, які не належать ВУФКУ, проводили рекламування винятково українською мовою [17, 41]. Аналогічний лист до місцевого окрліту 26 квітня 1926 р. був направлений керівником Харківського обласного відділу ВУФКУ. "Додержуючись шляху українізації, – йшлося в листі, – ми звертаємось до окрліту з проханням не давати дозволу завідателям (завідувачам – прим. Р.Р.) держкінотеатрів на надрукування будь-яких рекламних матеріалів російською мовою" [17, 24].

Крім відповідного розпорядження щодо виготовлення афіш українською мовою в кінотеатрах, незалежно від їх належності та форми власності, Укрголовліт порушив клопотання перед Раднаркомом УСРР про видання відповідного обіжника, що регламентував би ці питання [17, 40]. Останній крок

був продиктований намаганням прописати питання реклами на вищому державному рівні. А викликаний він був відсутністю єдиної думки з означеного питання в самому кіновідомстві. А вже 1 квітня 1926 р. Укрголовліт отримав листа члена правління ВУФКУ Б. Ліфшиця з проханням не чинити спротиву Донецькому обласному відділу випускати афіші російською мовою (з розрахунку: 75% – українською, 25% – російською) [18, 11].

Остаточо це питання було врегульоване постановою ВУЦВК та РНК УСРР "Про забезпечення рівноправності мов та про сприяння розвитку української культури" від 6 липня 1927 р., що зобов'язувала всілякі вивіски, оголошення, афіші, оповістки тощо (що подаються до загального відому) подавати українською мовою, але паралельно дозволялося вживати будь-яку іншу мову [8, 623].

Якщо з виготовленням титрів і рекламних матеріалів українською мовою особливих труднощів не виникало, то з тематичним плануванням ситуація була набагато складнішою.

"По тих сценаріях, що надсилаються, бачимо змалювання якого завгодно життя, від ескімосів до марсіанців, але не життя та історію українських робітників та селян, – зауважував представник ВУФКУ Б. Ліфшиць <...> Це не значить, безумовно, що всі сценарії мусять бути написані обов'язково на українські теми; ми не хотіли й не хочемо обмежувати світогляд українського робітника та селянина лише одною Україною <...>. Але, безумовно, насамперед треба відбити на екрані найбільш близьку нам боротьбу революційних робітників і селян України. І тому цілком немає потреби переносити місце дії в якесь інше, неукраїнське оточення" [4, 4].

Мотиви революції й громадянської війни в українській кінематографії були провідними й надалі.

Попри те, що українська минувшина давала безліч сюжетів для кінематографа на різні смаки та уподобання, бракувало фахівців, спроможних написати відповідного рівня сценарій. На проблему нестачі сценаристів (серед яких українських узагалі було мало) звернув увагу нарком освіти М. Скрипник у своєму виступі на з'їзді робітників мистецтв України 2 квітня 1927 р. Крім того, занепокоєння в наркома викликав і той факт, що "наша кінопродукція ще лише розпочинає ставати на шлях використання наших українських мотивів" [12, 106].

А от голову правління ВУФКУ О. Шуба така ситуація, схоже, цілком влаштувала. Більше того, в грудні 1927 р., виступаючи на Київській кіноконференції, він навів дуже оптимістичні дані: в тематичному плані ВУФКУ на 1927-1928 операційний рік заплановане збільшення українських тем до 60% проти 40% в попередній період [3].

Загалом у цьому питанні бракувало єдності. Якщо нарком освіти висловлював занепокоєння, що українських фільмів замало, то, наприклад, заступник Агітпропу ЦК КП(б)У М. Постолювський, навпаки, застерігав від того, щоби фільми знімалися винятково на українські теми: "Ми не повинні говорити про 100% українських тем – кінематографія цілої республіки повинна всебічно обслуговувати маси" [1].

Згадана проблема знайшла своє продовження і в наступних його публікаціях. "Ні в усьому процесі культурної революції, ні, зокрема, через кінематографію ми не можемо плекати національну обмеженість і відрубність у масах. – Писав М.Постолювський у газеті "Комуніст". – Ось чому обмеження української кінематографії лише українськими темами, цілковите підпорядкування кіно завданням українізації було б справою реакційною" [6].

Ситуація загострилася, коли ленінградський часопис "Жизнь искусства" запропонував республіканським організаціям (ясна річ, крім російської) взагалі обмежитися суто національною тематикою. Автор публікації вважав, що внаслідок зростання української кінематографії її національно-культурні завдання відійшли на другий план [15]. Ще більшій критиці були піддані решта національних кіноорганізацій – Держкінпром Грузії, Вірменкіно, Азержкіно, Узбекдержкіно, Білдержкіно, Чувашкіно – за їхнє намагання вийти за національні рамки.

Обмежити можливість знімати фільми на міжнародні теми слід було шляхом встановлення матеріальної залежності національних кіноорганізацій від якого-небудь центрального органу, вважав автор публікації: "Ця залежність – є найголовнішою умовою серйозного контролю над колом роботи цих організацій у сенсі обмеження його національними завданнями: цей контроль утримає національні кіноорганізації від ширяння в "міжнародних масштабах" [15].

В Україні публікація була сприйнята негативно й викликала чималий резонанс. Але дивувало інше: намагання обмежити тематичне різноманіття вітчизняного кіномистецтва винятково українськими темами було потрактоване як спроба захисту й пропаганди цілковитої українізації української кінематографії, ініціаторами якої виступили "безвідповідальні великодержавницькі розбишаки" з ленінградського журналу "Жизнь искусства"! [6]. Фактично було поставлено знак рівності між двома антиподами – російським великодержавним шовінізмом та українським націоналізмом, хоча про останній в умовах радянської дійсності можна шовінізм мови досить умовно.

Географічно процес українізації охоплював не лише територію УСРР, а й території інших республік (насамперед, РСФРР), де компактно проживали українці. На виконання рішення Колегії Наркомосвіти про задоволення культурно-освітніх потреб українського населення на територіях РСФРР та інших союзних республік у галузі кіно правління ВУФКУ на своєму засіданні 22 березня 1929 р. ухвалило відповідне рішення. А саме: порушити клопотання перед російською кіноорганізацією "Совкіно" (яка володіла монополією прокату на території РСФРР) про обов'язкову демонстрацію в районах ком-

пактного проживання українців фільмів з українськими написами. Після погодження цього питання планувалося надсилати одну копію фільму з написами українською мовою [20, 64-64 зв.].

Згортання процесів українізації розпочалося на початку 1930-х років, хоча офіційного документа з цього приводу не було ухвалено. На додачу до всього українська кінематографія втратила автономію, що також негативно позначилося на перебігові українізації.

7 жовтня 1930 р. керівництво ВУФКУ висловлювало своє незадоволення тим фактом, що Одеська кінофабрика випускає фільми лише з українськими титрами (через що чимало українських фільмів досі не демонструвалося в Росії), суворо вимагаючи виготовляти один примірник із російськими титрами [23, 589].

Помилкою було б покладати провину цілком на керівників вітчизняної кінематографії, адже ситуація в кіно відображала загальні тенденції суспільно-культурного розвитку України та СРСР, – посилення тоталітарних тенденцій, централізації та уніфікації багатьох сфер діяльності. Та навіть за таких умов на захист української мови в кінематографії ставали керівники Української радянської держави. Так, 11 квітня 1932 р. секретар ЦК КП(б)У С.Косіор у листі до ЦК ВКП(б) писав про негативні наслідки діяльності Всесоюзного кінооб'єднання "Союзкіно" для національної кінематографії. В ньому він, зокрема, наголошував на тому, що союзне кінокерівництво ухиляється від випуску фільмів українською мовою [24, 2].

Збільшення кількості фільмів, демонстрація яких супроводжувалася неукраїнськими титрами (а плакати та оголошення, написані здебільшого українською мовою, але дуже безграмотно, що перекручувало зміст тексту), підтвердила й перевірка кінотеатрів, здійснена представниками освітнього відомства.

За результатами перевірки заступник наркома освіти УСРР О. Карпеко 4 грудня 1933 р. видав постанову "Про демонстрування фільмів українською мовою". Відповідно до цієї постанови всі кінотеатри (крім національних меншин) зобов'язали демонструвати фільми тільки з українським текстом (звуків, якщо вони неукраїнського виробництва, дозволялося демонструвати іншими мовами). Гасла та плакати також повинні були написані українською мовою та пройти попередню редакцію в комісії або в інспектора з українізації. Виконання постанови покладалося на інспекторів з українізації.

Низька дієвість цього документа зумовлювалася навіть не тим, що його підписав заступник, а не нарком освіти. Власне кажучи, і нарком М.Скрипник уже не мав визначального впливу на розвиток освіти, літератури та мистецтва й сам потрапив під вогонь нищівної критики (іронія долі: його звинувачували в націоналізмі, з яким він боровся все життя). 23 лютого 1933 р. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило рішення про увільнення його з посади наркома освіти та призначення заступником голови Раднаркому УСРР і головою республіканського Держплану. А 7 липня 1933 р. він покінчив життя самогубством.

Підсумовуючи вищевикладений матеріал, зазначимо, що в результаті українізації вітчизняне кіномистецтво набуло яскраво виражених національних рис. Провідними темами стають українські, водночас, чимала увага приділяється іншим національностям – євреям, росіянам, татарам. Українською мовою почали виготовлятися написи не лише у фільмах вітчизняного, а й зарубіжного виробництва, що демонструвалися на внутрішньому ринкові. В основному здійснено перехід на українську мову в рекламі кінопродукції.

Пропонована публікація не претендує на вичерпність. Перспективними напрямками наукових пошуків є поглиблене дослідження визначених у публікації напрямів, а також інших (наприклад, вплив українізаційних процесів на кадрову політику).

Література

1. Всеукраїнська партійна нарада в справах кіно: [Ред. ст.] // Комуніст. – Харків, 1928. – 2 лютого.
2. Двенадцатый съезд РКП(б). Стенографический отчет. – М.: Политиздат, 1968. – 904 с.
3. Лапшин Ю. Київська кіноконференція / Ю.Лапшин // Кіно. – 1927. – №23/24 [грудень]. – С.11.
4. Ліфшиць Б. Шляхи української кінематографії / Б.Ліфшиць // Кіно. – 1925. – №1 [листопад]. – С.2-4.
5. Пищик А. Розвиток вітчизняного кінематографа в контексті здійснення більшовицької політики українізації / Андрій Пищик // Історичний журнал. – К., 2003. – С.26-33.
6. Постоловський М. Про кіно: 3 підсумків партійної наради / М.Постоловський // Комуніст. – Харків, 1928. – 21 лютого.
7. Про демонстрування фільмів укр[аїнською] мовою: Постанова заступника наркома освіти від 4 грудня 1932 р. // Бюлетень Народного комісаріату освіти. – 1932. – №58 [12 грудня]. – С.4.
8. Про забезпечення рівноправності мов та про сприяння розвитку української культури: Постанова Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету та Ради Народних Комісарів УСРР від 6 липня 1927 р. // Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України за 1927 рік. – 1927. – Відділ перший. – Ч.34 [16 серпня]. – С.619-634.
9. Про заходи в справі українізації шкільно-виховних і культурно-освітніх установ: Декрет Ради Народних Комісарів УСРР від 27 липня 1923 р. // Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-селянського уряду України. – Х., 1923. – Відділ перший. – Ч.29 [16 вересня]. – Арт.430.
10. Росляк Р. З історії кінематографа в Україні доби Гетьманату Павла Скоропадського / Р.В.Росляк // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Історія, економіка, філософія". – К., 2006. – Вип.11/12. – "Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика". – С.140-145.
11. Росляк Р. Микола Бажан: "Українська кіношкола є українською лише територіально" / Роман Росляк // Мистецькі обрії 2001-2002: Альманах: Науково-теоретичні праці та публіцистика / Академія мистецтв України / Головн. наук. ред. І.Д. Безгін. – К.: КНВМП "СИМВОЛ-Т", 2003. – [Вип.4/5]. – С.367-372.

12. Скрипник М.О. Статті й промови / Микола Скрипник. – Х.: Держвидав України, 1930. – Т.V. – 292 с.
13. Ткаченко В. Українська кінематографія в контексті політики "українізації" (20-ті рр. XX ст.) / Вікторія Ткаченко // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 9. – С.209-221.
14. Фокін І. Українізаційні процеси в вищій освіті 20-х років XX століття за матеріалами Одеського державного технікуму кінематографії / Фокін І.О. // Одиссос: актуальні проблеми історії, археології та етнології. – Одеса, 2009. – С.143-148.
15. Шатов Л. Пути национального кинопроизводства: (Дискуссионно) / Лев Шатов // Жизнь искусства. – Л., 1928. – №1. – С.8. – К партсовещанию о киноработе.
16. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ України). – Ф.8. – Оп.3. – Спр.247.
17. ЦДАВОВУ України. – Ф.166. – Оп.6. – Спр.10849.
18. ЦДАВОВУ України. – Спр.1470.
19. ЦДАВОВУ України. – Спр.8597.
20. ЦДАВОВУ України. – Оп.8. – Спр.580.
21. ЦДАВОВУ України. – Ф.539. – Оп.1. – Спр.1331.
22. ЦДАВОВУ України. – Ф.1238. – Оп.1. – Спр.18.
23. ЦДАВОВУ України. – Спр.173.
24. Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.1. – Оп.20. – Спр.5306.

References

1. Vseukrainska partiina narada v spravakh kino: [Red. st.] // Komunist. – Kharkiv, 1928. – 2 liutoho.
2. Dvenadtsaty s"ezd RKP(b). Stenograficheskiy otchet. – M.: Politizdat, 1968. – 904 s.
3. Lapshyn Yu. Kyivska kinokonferentsiia / Yu.Lapshyn // Kino. – 1927. – №23/24 [hruden]. – S.11.
4. Lifshyts B. Shliakhy ukrainskoi kinematohrafi / B.Lifshyts // Kino. – 1925. – №1 [lystopad]. – S.2-4.
5. Pyzhyk A. Rozvytok vitchyznianoho kinematohrafa v konteksti zdiisnennia bilshovytskoi polityky ukrainizatsii / Andrii Pyzhyk // Istorychnyi zhurnal. – K., 2003. – S.26-33.
6. Postolovskiy M. Pro kino: Z pidsumkiv partiinoi narady / M.Postolovskiy // Komunist. – Kharkiv, 1928. – 21 liutoho.
7. Pro demonstruvannia filmiv ukr[ainskoiu] movoiu: Postanova zastupnyka narkoma osvity vid 4 hrudnia 1932 r. // Biuletyn Narodnoho komisariatu osvity. – 1932. – №58 [12 hrudnia]. – S.4.
8. Pro zabezpechennia ravnopravnosti mov ta pro sprianniia rozvytkovi ukrainskoi kultury: Postanova Vseukrainskoho Tsentralnoho Vykonavchoho Komitetu ta Rady Narodnykh Komisariv USRR vid 6 lypnia 1927 r. // Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen Robitnycho-selianskoho uriadu Ukrainy za 1927 rik. – 1927. – Viddil pershyi. – Ch.34 [16 serpnia]. – S.619-634.
9. Pro zakhody v spravi ukrainizatsii shkilno-vykhovnykh i kulturno-osvitnikh ustanov: Dekret Rady Narodnykh Komisariv USRR vid 27 lypnia 1923 r. // Zbirnyk uzakonen ta rozporiadzhen Robitnycho-selianskoho uriadu Ukrainy. – Kh., 1923. – Viddil pershyi. – Ch.29 [16 veresnia]. – Art.430.
10. Rosliak R. Z istorii kinematohrafa v Ukraini doby Hetmanatu Pavla Skoropadskoho / R.V.Rosliak // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho lnhvistychnoho universytetu. Serii "Istoriia, ekonomika, filosofii". – K., 2006. – Vyp.11/12. – "Ukrainskyi konservatyzm i hetmanskyi rukh: istoriia, ideolohiia, polityka". – S.140-145.
11. Rosliak R. Mykola Bazhan: "Ukrainska kinoshkola ye ukrainskoiu lyshe terytorialno" / Roman Rosliak // Mystetski obrii2001-2002: Almanakh: Naukovo-teoretychni pratsi ta publitsystyka / Akademiia mystetstv Ukrainy / Holovn. nauk. red. I.D. Bezghin. – K.: KNVMP "SYMVOL-T", 2003. – [Vyp.4/5]. – S.367-372.
12. Skrypnyk M.O. Statti y promovy / Mykola Skrypnyk. – Kh.: Derzhvydav Ukrainy, 1930. – Т.V. – 292 с.
13. Ткаченко В. Українська кінематографія в контексті політики "українізації" (20-ті рр. XX ст.) / Вікторія Ткаченко // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць. – К., 2007. – Вип. 9. – С.209-221.
14. Фокін І. Українізаційні процеси в вищій освіті 20-х років XX століття за матеріалами Одеського державного технікуму кінематографії / Фокін І.О. // Одиссос: актуальні проблеми історії, археології та етнології. – Одеса, 2009. – С.143-148.
15. Shatov L. Puty natsionalnoho kynoproizvodstva: (Dyskussyonno) / Lev Shatov // Zhyzn yskusstva. – L., 1928. – №1. – С.8. – К партсовещанию о киноработе.
16. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TsDAVOVU Ukrainy). – F.8. – Op.3. – Spr.247.
17. TsDAVOVU Ukrainy. – F.166. – Op.6. – Spr.10849.
18. TsDAVOVU Ukrainy. – Spr.1470.
19. TsDAVOVU Ukrainy. – Spr.8597.
20. TsDAVOVU Ukrainy. – Op.8. – Spr.580.
21. TsDAVOVU Ukrainy. – F.539. – Op.1. – Spr.1331.
22. TsDAVOVU Ukrainy. – F.1238. – Op.1. – Spr.18.
23. TsDAVOVU Ukrainy. – Spr.173.
24. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy. – F.1. – Op.20. – Spr.5306.

Росляк Р. В.

Отечественное киноискусство и процессы украинизации: 20-е – начало 30-х годов XX века

В статье раскрываются предпосылки внедрения политики украинизации на территории Украинской Социалистической Советской Республики. Анализируется влияние процессов украинизации на отечественное киноискусство: тематическое планирование, титрование фильмов, рекламу тощо.

Ключевые слова: украинизация, киноискусство, титрование, реклама.

Roslyak R.

National cinema and the Ukrainization: 1920s – early 1930s

Ukrainization of cinema is associated primarily with an era of national and cultural revival in the 1920s. However, it should not be forgotten that the first steps in the process of Ukrainization of the "tenth muse" date back to at least 1918. It is at that time when the cinematographic section of the Central Administration of Arts and National Culture of the Ukrainian State developed a bill that obliged to title all films in Ukrainian language.

After several unsuccessful attempts, the Bolsheviks finally seized power in Ukraine in 1920, trying to keep it in different ways. The introduction of the New Economic Policy, which started in 1921 (replacing the "war communism"), and of the indigenization policy, were the forced temporary measures designed to weaken the resistance of the Ukrainians.

The indigenization policy (called Ukrainization in Ukraine) was sanctioned in April 1923 during the XII Congress of the Russian Communist Party (of Bolsheviks). The Congress recommendations included: to form the state bodies of the national republics primarily out of local people who know the language, customs and manners of the respective nations; to ordain special laws that would ensure the use of the native language in all state institutions.

On July 27, 1923, a decree "On implementation of the Ukrainization of the educational and cultural institutions" was issued in Ukraine. This decree undertook the obligation to secure the education and training of Ukrainian people in their native language.

Meanwhile, within the sphere of the film industry it was planned to produce the titles in Ukrainian for foreign films on agriculture, as well as for some scientific and agitational films. Out of the feature films, the Ukrainian titles were planned for "Ostap Bandura" film.

The easiest task was to title the films in Ukrainian. Generally, the process of titling the films in Ukrainian language was carried out quite successfully. Russian language appeared in the titles only in exceptional cases.

The lack of specialists in Ukrainian language and of the common rules of spelling negatively affected the quality of titling. This problem was eliminated in 1928, when the spelling rules in Ukrainian language were approved.

In parallel with the films' titling, the transition to the advertisement in Ukrainian was carried out. According to the current legislation of the time, the advertisements and posters had to be submitted in Ukrainian, but simultaneously the use of another language was allowed.

While no specific difficulties accompanied the production of the titles and promotional materials in Ukrainian, the situation of the thematic planning was much more complicated. Ukrainian history could inspire many potential film plots, however there were not enough specialists, capable of writing the film script of the appropriate level. The problem of the lack of screenwriters (there were only few Ukrainians among them) was pointed out by Mykola Skrypnyk, the Commissar of Education, in his speech on April 2, 1927.

The cutting back of the Ukrainization processes began in the early 1930s, although the official document on this matter was not approved. At that time Ukrainian cinema lost its autonomy, which negatively affected the intensity of the Ukrainization process.

However, even under such circumstances the leaders of the Ukrainian Soviet State stood up to protect the Ukrainian language in cinema. For instance, on April 1, 1932, Stanislav Kosior, the Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Bolsheviks of Ukraine, wrote in a letter to the Central Committee of the All-Russian Communist Party of Bolsheviks about the negative consequences of the All-Union Cinema Association's activity. The letter highlighted the fact that the federal authorities avoided the production of films in Ukrainian.

Nonetheless, as a result of the Ukrainization, domestic cinema acquired distinct national features. Ukrainian themes became the leading ones, but at the same time a lot of attention was given to other nationalities – Jews, Russians, Tatars. The titles in Ukrainian were produced not only for domestic films, but also for the foreign films that were screened and used in the domestic market. The transition to Ukrainian language also took place in the motion picture advertising.

Proposed publication does not purport to be exhaustive. The in-depth studies of specific publishing trends (such as the impact of the Ukrainization processes on personnel policies) are the promising areas of further scientific research.

Keywords: ukrainization, cinema, titration, advertising.

УДК 271.2(477)"19/20"

Ластовська Оксана Леонідівна
старший науковий співробітник

**СУЧАСНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПРАВОСЛАВНИХ МОНАСТИРІВ КИЄВА:
ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ**

Аналізується стан вивчення історії православних монастирів Києва за роки незалежності України. Визначаються основні напрями (біографістика, некрополістика, пам'яткознавство, археологія та ін.), в яких йшов процес розвитку історичної науки та характеризуються досягнення істориків у цьому питанні. Розглядаються результати досліджень вчених стосовно Києво-Печерського, Михайлівського Золотоверхого, Кирилівського, Софійського, Введенського та інших монастирів. Відзначається перспективність подальших розвідок у цьому напрямі та створення узагальнюючих праць з історії і історіографії монастирів та чернецтва.

Ключові слова: історіографія, Київ, православні монастирі, чернецтво, печери, археологія, некрополь.

Безперечною першістю у сучасних дослідженнях користуються монастирі Києва. Це й зрозуміло з огляду на низку чинників: по-перше, Київ – одне з найдавніших міст України, в якому вперше